

EVA KAPSOVÁ

Haute Couture in the High Culture of Thinking. Clothing as a Symbolic Object of Art

Abstract

Omar Mirza prepared for the Nitra Gallery the exhibition Haute Couture (14. 11. 2014 - 25. 1. 2015), in which he applied his own lightweight curatorial style that is familiar to viewers from his previous shows (K.O.MIX, 2007; Good Hunting, 2011. On your mark, get set, go!, 2012; Let's dance, 2013). This time he focused on clothing and fashion. He made clothing as interpreted by older and younger

EVA KAPSOVÁ

Haute couture vo vysokej kultúre myslenia. Oblečenie ako symbolický výtvarný objekt

Omar Mirza pripravil pre Nitriansku galériu, kde je jedným z hlavných kurátorov, výstavu Haute couture¹ (Nitrianska galéria, 14. 11. 2014 – 25. 1. 2015), v ktorej nezaprel svoj rukopis známy z jeho viacerých kolektívnych výstav odľahčene referujúcich o svojráznych oblastiach sociokultúrnej reality. Keď v minulosti načrel do vďačnej sféry grafity, komiksu, poľovníctva, športu či tanca ako istých terénov fanúšikovstva, záľuby, hobby a pod. (K.O.MIX, 2007; Lovu zdar, 2011;

artists fully resound in its socio-cultural, artistic and symbolic correlations. The exhibition included the known, as well as recent, works of contemporary artists characterized by varying degrees of controversy or subversive criticism. At the same time, it offered poetic and direct examples put in the context of fun and entertainment stemming from curatorial commentaries. In addition to the exhibition as such, the commentaries have also been included in the catalogue, which was designed as a fashion magazine. The art works represented a variety of topics, which did not primarily have to relate to clothing or the body, but proved to be interesting for their psychological, social, political, and gender aspects. The projects mostly approached the topic upon the principle of sewn or simulated, constructed (and deconstructed) clothing conceived as art, a sculpture or textile object having a symbolic meaning: clothing as an identikit of social status with a sarcastic interpretation (the *Kunstuniformen* of the artistic group Kassaboys; redesigned ready-made creations by Otis Laubert or Dorota Sadovská); the sur/realistically developed theme of clothing (Viliam Slaminka, Karol Pichler, Patrik Illo, Peter Kalmus, Emőke Vargová), evoking considerations through the motifs of traditional clothing genres such as folk or carnival costumes (Lubomíra Abrahámová, Vlasta Žáková), or the traditionally carved wooden sculptures by Štefan Papčo. The theme of clothing emphasising the motifs of corporeality or clothing for performances, in which clothing plays an important role, have also been presented as photographs and digital graphics (Nina Šošková, Alexandra Anušev Borsíková, Martin Piaček). The exhibition approached the theme with gentle humour and avoided sharp radicalism or controversy, which the theme of clothing in connection with the body or different kinds of identity offers. Nevertheless, it has brought about a number of stimuli to develop its extended interpretation.

Keywords: curatorial project – clothing as a symbolic object – subversive criticism – humour

prof. PhDr. Eva Kapsová, PhD.

Scientific researcher and teaching fellow at the Institute of Literature and Art Communication of the PF UCF in Nitra. She lectures on aesthetics, history and art philosophy at the Philosophical Faculty in Nitra and Academy of Arts in Banská Bystrica. She publishes in professional journals, and has published several monographs on pragmatic aesthetics and contemporary art. As a curator she focuses on artists from the Nitra region and young art.
ekapsova@ukf.sk

Obr. na strane 103: Alexandra Anušev Borsíková: Pamäť dokonalosti, 2011, digitálna tlač, 56 x 81 cm, detail

Pripraviť sa, pozor, štart!, 2012; Let's dance, 2013), priniesol do Nitry diela, ktoré širšie aj vážnejšie vyzneli na monografických výstavách alebo v kontexte iných, viac-menej afirmatívne podčiarknutých tém. Divákov zorientovaných vo výťvarnej prevádzke na Slovensku nemusel skladbou autorov prezentovaných na výstave venovanej motívu oblečenia (odev, šaty, pokrývka tela) – až na niektoré menej frekventované mená, prekvapiť. Musí sa mu však uznať chuť popasovať sa s popkultúrnymi či subkultúrnymi fenoménmi v ich afirmatívnej či kontroverznej podobe. Predstaví ich prostredníctvom väčšej kolekcie, zakcentuje ako významnú, v umení reflektovanú oblasť, ironickým, vtipným pohľadom vstúpi do možnosti interpretácie, ale ďalej sa už o veci nešíri – ani ako bádateľ či teoretický komentátor. Veci ponecháva ako *opus aperta* na súdnosť návštevníka.

Vysokú mieru odľahčenia či neviazanosti výkladu uplatnil aj v sprievodnom katalógu, ktorý nezaťažil kunsthistorickým spracovaním problému, ale vybavil ho všeobecným, parodicky vyznievajúcim krátkym úvodom, a tento režim zachoval v podstate aj na stránkach venovaných jednotlivým vystavujúcim. Ak komentár ponechal na umelcoch, niektorí ho poňali s humorným nadhľadom (Peter Kalmus, Viliam Slaminka), iní ponúkli vecný, nezainteresovaný výklad svojich zámerov (Vlasta Žáková, Emőke Vargová). V prípade skupiny Kassaboys aproprioval text teoretičky Lenky Kukurovej, ktorá sa ich dielu venovala už pred časom, text o Štefanovi Papčovi, Dorote Sadovskej a sčasti aj Martinovi Piačekovi napísal Omar Mirza sám, inde komentár celkom chýbal (Alexandra Anušev Borsíková, Karol Pichler). Okrem týchto sprievodných textov do formy zveličenia zapadali aj vecné anotačné identifikátory autorov, kedy sa namiesto napríklad obligátneho súpisu výstav uvádzajú telesné parametre autora (výška, váha, obvod hlavy, konfekčná veľkosť, dokonca veľkosť topánok) a jednotlivé diela nie sú označené ako umelecké objekty, artefakty či konceptuálne projekty, ale ako odevné módné modely. Keď hovoríme o katalógu, dôležité je poznamenať, že onej subverzívnej forme zodpovedá aj jeho vizuál, ktorý nepredstavuje klasický publikačný referent, ale je urobený na spôsob módného žurnálu. Pripomeňme, že s touto formou prvýkrát invenčne zasiahla do konvencie výstavných periodík Dorota Sadovská vydaním katalógu, resp. publikácie na spôsob bulvárneho magazínu (SADOVSKA, 2005, 2007).

Komentár v magazíne HAUTE COUTURE² ešte viac akcentuje hravý spôsob uvažovania o téme odevu než samotná výstava, ktorá by s iným, vážnejším typom sprievodného textu ponúkla možno rozdielnu interpretáciu. Ako pred časom podčiarkla Judith Collins³, nejde tu o praktickú účelnosť, ale odev (kostým atď.) je vyjadrovacím prostriedkom a zvláštnou platformou na vypovedanie o mnohých témach, ktoré primárne nemusia súvisieť s oblečením ani telom, ale sú zaujímavé pre ich psychologické, sociálne, politické a genderové asociácie.

Výstava, na ktorej boli zastúpení autori staršej i najmladšej generácie, ponúkla známejšie a novšie diela s rôznou mierou kontroverzie či subverzívnej kritiky, ale aj poetické a priame príklady, ktoré sa do kontextu vtipu a zábavy dostali práve vďaka kurátorskému komentáru.

Kassaboys: z cyklu *Kunstuniformen*, 2011, celkový pohľad do výstavných priestorov. V popredí figuríny v uniformách. Na stene zľava doprava: Armádny plukovník Lucia Dovičáková, Armádny generál Erik Binder, digitálna tlač, 120 x 80 cm

Pri vstupe diváka hneď skraja prepadla jedna z figurín z dielne Kassaboys oblečená do svojráznej uniformy. Projekt *Kunstuniformen* je medzi výtvarníkmi pôsobiacimi na vysokých školách veľmi populárny, pretože sa presne a s povestnou sarkastickou radikálnosťou vysmieva byrokratickým praktikám v oblasti štátneho umeleckého školstva, kde sú umelci (a s nimi aj jednotlivé umelecké inštitúcie) hodnotení, triedení, nomenklatúrne sortírovaní a identifikačnými kódmi označovaní podľa toho, kde a v akom kontexte je ich dielo vystavené, bez ohľadu na jeho kvalitu. Skupina Kassaboys takto realizovala v hmotnej podobe koncept, v rámci ktorého jednotlivým umelcom na základe kategórií (zásluh), do ktorých podľa ministerstva školstva oficiálne patria, priradila uniformy a rôzne insígnie (ako simulované ready mades), ktoré už na prvý pohľad distribuujú umelcov do kategórií generálov, plukovníkov a podobne. Rétoriku a symboliku

z oblasti vojenskej hierarchie, disciplíny a nomenklatúry transponovali autori do sveta umenia (spájaného naopak s voľnosťou, individualizmom, subjektívnosťou a tvorivou licenciou), ktoré sa už z princípu hodnotiacemu kádrovaniu vzpiera. Koncept Kassaboys bol prezentovaný prostredníctvom uniforiem na figurínach, textilných a kovových insígnií vo vitrínach, ale aj v podobe portrétov členov združenia odetých do týchto identikitov.

Menej radikálne, či vlastne len láskavo humorne, vyznievali saká mága drobného zberateľstva Otisa Lauberta, ktorý pánsky zvršok vyskladal z drobných predmetov indikujúcich nositeľa – sako z hodínok (pre hodinára), zo zápalek (pre hasiča), z mapy (pre cestovateľa). Cez existenciál veci (vecnosti) preniká láskavosť k človeku, k ľudským príbehom, ktoré sú modelované aj profesijným zaradením.

Ďalším príspevkom v bloku šitého odevu – objektu (sochárskeho, konceptuálneho a textilného) boli *Padlí mestskí anjeli* (2012) Vlasty Žákovéj. Autorka sa už pred časom vyznamenala originálnym mapovaním spodných i nekalých vôd spoločenského života, zvlášť mladých ľudí, a vytiahla z ich životného štýlu magnetizmus temne vzrušujúceho akordu v podobe reliéfnych alebo trojrozmerných textilných objektov s figurálnymi motívmi. V Nitre predstavila objekty s originálnou estetikou blízkou karnevalovým kostýmom.

Dorota Sadovská: *Minimalistka na pláži*, 2014, používané šaty a obuv

Prostriedky ready made uplatnila Dorota Sadovská v objektoch z cyklu *Hniezda*. Šaty evokujúce akt vyzliekania vytvorili osobitú, akoby autentickú kompozíciu súčasne napojenú na vtípné filiácie k typom nositeľky (*Minimalistka na pláži*, *Kolegyňa disidenta*, *Zlatokopka*, *Zberateľka telenoviel*, 2014). Hniezdami, ktorých princíp objavila už dávnejšie, Sadovská pokračuje vo výskumoch neprítomného tela a telesnosti ako stále aktuálnej zóny vizuality súčasnosti. Prvok ready made sprevádzal aj súbor objektov Emöke Vargovej *V čakárni /kvetinka trpezlivá/* (2000), keď autorka premenila dámske korzety na kvetináče so sukulentami a celý pôvabný surreálny súbor napojila na intímny príbeh z individuálnej a ro-

Martin Piaček: Autoportrét ako busta Milana Rastislava Štefánika, 2007, digitálna tlač, 90 x 120 cm. V zbierke Nitrianskej galérie.

Milan Rastislav Štefánik ako Anna Daučíková, 2007, digitálna tlač v ráme formátu A4. V zbierke Nitrianskej galérie

dinnej histórie. „Vysoké šitie“ v pravom slova zmysle zúročil Martin Piaček v diele *Autoportrét ako busta M. R. Štefánika* (2007), keď časť rovnošaty podľa vzoru uniformy štátnika ušil priamo pre seba, aby mohol prežiť (na spôsob performance, eventu a následne autofotoportrétu) simulovanú pozíciu významnej osobnosti našich dejín. Skúmanie identity vo vzťahu k silno významovo zaťaženému typu oblečenia – vojenskej uniforme a posun tejto významovej jazykovej hry uplatnil Piaček v ďalšom portréte, keď manipuloval fotografiu Štefánika a namiesto jeho tváre vsadil do obrazu podobizeň svojej kolegyne (*Milan Rastislav Štefánik ako Anna Daučíková*, 2007).

Reálny objekt – súčasť konvenčného, zväčša mužského oblečenia – kravatu v jej najdomyselnejších tvarových, materiálových a obrazových variáciách prezentoval Karol Pichler (*Kravaty*, 2012). Kravata je drobný, ale mimoriadne dôležitý segment mužského ošatenia, ktorý je v súzvuku s celkom, ale predovšetkým je prvkom exponujúcim osobitosť – identitu jej nositeľa. Pichlerove kravaty s reliéf-

nými motívmi kvetov, rýb, vtákov modelovaných na báze papiera, plastu či ready made (napríklad úchytka šatových visačiek) zahŕňajú autonómnú silu výtvarného výrazu aj vtipný, extra užitočný komentár k osobe prípadného nositeľa. Ako bizarné autonómne objekty vychádzajúce z tvarov a funkcií bežných odevov pôsobia objekty Viliama Slaminku, niektoré odkazujúce aj na popkultúrne symboly a mýty (*Why Chuck a Knight Chocolate*, 2013). Podobne absurdnou poetikou sa prihovávajú objekty Patrika Illa, ktorých prototypom je obuv (*Tenisky*, 2004; *Budeme sa držať za ručičky*, 2003) ako jedna krasokorčuľarska topánka určená pre obe nohy. S topánkami (ready made obohatené o atribúty činnosti – malé bicykle, kolieska, reťaze a i.) sa pohral aj Peter Kalmus, pričom si na jednom z párov počas vernisáže aj zakorčuľoval po sieňach Nitrianskej galérie. Manipulácia, transformácia, metamorfizácia je frekventovaným prostriedkom narábania s ready-madeovým základom a iniciováním významovej hry ako výrazu postoja k istým skutočnostiam. Ľubomíra Abrahámová sa dotkla problému vytrácania sa tradície z kultúry a našich životov. Základným motívom jej práce *Stará láska nehrdzavie* (2010) je ľudový kroj, ktorý rozkladá na segmenty (rukávce, čepiec, suknica atď.), ale hlavne ho modeluje z kovového materiálu, prenechávajúc ho procesu hrdzavenia. Súčasne na jeho povrchu aplikuje zlatými a striebornými niťami vyšívané ornamenty.

Dve autorky rezignovali na princíp odevu ako obalu tela a sústredili sa na efekt samotného tela vo vzťahu k zahalujúcemu povrchu. Alexandra Anušev Borsíková nechala na ženskom tele poeticky vyznieť reliéfne odtlačky rôznych obmedzujúcich častí bielizne, ktoré nesieme ako stopu obete prinášanej na piedestál krásy (*Pamäť dokonalosti*, 2011). Nina Šošková v duchu svojho vlastného dlhodobého rozvíjaného programu zameraného na problém hygieny, očisty tela a pod., rozvinula sériu upravovaných tiel (depilácie intímnych miest), ktoré vykonávame pod tlakom meniacich sa kultúrnych imperatívov (*Pazuchy*, 2013). Kým v Borsíkovej obrazoch (vo forme digitálnych tlačí) vnímame pridanú hodnotu referenčného objektu, u Šoškovej akoby tento rozmer chýbal a projekt vyznieva opisne, prvoplánovo a nepomohol mu ani komentár a veľkorysý priestor vyhradený pre jej obrázky vyholených podpazuší anonymných protagonistov.

Vtipnejším príspevkom k téme tak zostal Šoškovej projekt *Život v...* (2012 – 2014), odskúšaný na rôznych miestach (Banská Štiavnica, Banská Bystrica, Ostrava), spočívajúci v rozvešaní bielizne na šnúrach v nepatričnom sociálno-kultúrnom kontexte. Bielizeň istý čas visela aj z okien Nitrianskej galérie a efektívne dráždila najmä úradníkov tunajšieho VÚC, ktorí sa s galériou delia o spoločný priestor v historickej budove župného domu. Toto bol zrejme aj najväčší *provokatív* výstavy, ktorá sa vyhla prezentovaniu odevu spojeného s politickým či náboženským kontextom. Ten bol naopak akcentovaný v projekte Ilony Németh (spracovaným spolu s jej študentkami z Ateliéru N v rámci sprievodného podujatia ku konferencii o grafity a street arte v Nitrianskej galérii v roku 2006)⁴, keď sa po meste prechádzali performerky v islamských burkách a testovali toleranciu miestneho obyvateľstva k inej implementujúcej sa kultúre na našom území.

Emöke Vargová: V čakárni
(kvetinka trpezlivá),
2000, objekty, spodná
bielizeň, textil, polystyrén,
živé rastliny

Ľubomíra Abrahámová:
Stará láska nehrdzavie, 2010, kov,
hrdza, zlatá a strieborná niť, nylon

Peter Kalmus: Performer's shoes, 1995– 2014, rôzne materiály

Karol Pichler: Kravaty, 2012, textilné objekty, 2002 - 2012, textilné objekty, rôzne materiály

Obr. vpravo: Štefan Papčo: Nohavice (z cyklu Všetky dobré veci...), 2013, drevo, 155 x 30 x 27 cm

Viliam Slaminka: celkový pohľad do inštalácie. Naľavo Why Chuck, 2013, kombinovaná technika, napravo ST Collection, 2014, kombinovaná technika

Štefan Papčo, fenomén v slovenskom sochárstve, ktorý uplatňuje klasickú techniku modelácie na báze rezbárstva a zároveň túto tradíciu výrazne prekračuje a posúva, na výstave prezentoval čisté, ale aj kolorované skulptúry – torzá odevných zvrškov, ktoré majú miesto v oblasti spájanej s vysokými horami. Pre Papča sú tieto ešte vždy zdrojom inšpirácie a prameňom archetypálnej sily vtlačanej do mlkvých svedkov spojenia človeka, kultúry (aj odevnej a modernej) a neprekonateľnej prírody (*Všetky dobré veci*, 2013).

Oblečenie má aj v primárnej sfére praktického života v každom prípade znako symbolického významu. Umenie s témou tejto druhej kože má príležitosť symbolickú dimenziu odievania ešte mnohopočetne znásobovať. Diela a projekty výstavy HAUTE COUTURE transformované do polohy *vysokého myslenia* túto príležitosť relatívne zdarne využili, no najmä poukázali na rozšírené možnosti ich interpretácie.

Poznámky

¹ Haute couture (vysoké šitie alebo vysoké krajčírstvo) je francúzsky, medzinárodne používaný termín označujúci oblečenie šité na mieru, pri ktorého výrobe sa používajú vysokokvalitné a drahé látky a šije sa rukou s extrémnym dôrazom na detail a zakončenie.

² HAUTE COUTURE [Katalóg výstavy]. Texty: Omar Mirza, Lenka Kukurová a archív autorov. Nitra: Nitrianska galéria, 2014.

³ Blížšie pozri COLLINS, Judith: Clothing. In: *Sculpture today*. NY: Phaidon Press Limited, 2007, s. 300 – 309.

⁴ Blížšie pozri KAPSOVÁ, E. – NOVÁK, J. (eds.): *Graffiti a Street Art: sociálne, psychologické, recepcné kontexty umenia ulice*. Nitra: ÚLUK a Katedra marketingovej komunikácie a reklamy UKF Nitra, 2006.

Prof. PhDr. Eva Kapsová, PhD., vedeckovýskumná a pedagogická pracovníčka v Ústave literárnej a umeleckej komunikácie FF UKF v Nitre. Prednáša estetiku, dejiny a filozofiu výtvarného umenia na Filozofickej fakulte v Nitre a na Akadémii umení v Banskej Bystrici. Publikuje v odborných časopisoch, vydala niekoľko monografií venovaných problematike pragmatickej estetiky a súčasného umenia. Kurátorsky sa zameriava na okruh výtvarníkov nitrianskeho regiónu a na mladé umenie.
ekapsova@ukf.sk

Nina Šošková: Pazuchy, 2013,
velkoplošná fotografie formátu
A0, fotografická spolupráca:
Lena Jakubčáková

